

חוזר לראש התפלה,⁽¹³⁾ כי שלשתן עוסקות בשבח הקב"ה, ונחשבות כברכה אחת.

ואם טעה באחת מהברכות האמצעיות חוזר ל"אתה חונן" שהיא תחילת האמצעיות, וכלן כברכה אחת של בקשת צרכיו.

ואם טעה באחת משלשת הברכות האחרונות חוזר ל"עבודה", כי שלשתן עוסקות בהודאה לה', ונחשבות כברכה אחת.

ורב אסי אמר: ברכות האמצעיות אין להן סדר, ולפיכך אם טעה ודלג ברכה אחת, אומרה במקום שנזכר,⁽¹⁴⁾ ואינו חוזר לראש התפלה.

מתיב רב ששת: הרי שנינו במשנתנו⁽¹⁵⁾ "מהיכן הוא חוזר? — מתחלת הברכה שטעה זה", והיינו אפילו בברכות האמצעיות, תיובתא דרב הונא שאמר שצריך לחזור ל"חונן הדעת".⁽¹⁶⁾

אמר לך רב הונא: אמצעיות כלחו חדא ברכתא נינהו, ומה שנינו שחוזר "מתחלת הברכה שטעה זה" ביאורו שחוזר ל"חונן הדעת" שהיא תחילת האמצעיות.

אמר רב יהודה: לעולם אל ישאל אדם צרכיו הפרטיים, לא בשלש ראשונות, ולא בשלש אחרונות, אלא באמצעיות⁽¹⁷⁾, כיון דאמר רבי הנינא: בברכות ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו, ובאמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו, ואז מבקש צרכיו

מאותה ברכה שטעה בה ואילך בלבד.

15. רש"י [ד"ה חדא] והרשב"א נקטו שהגמרא מקשה ממשנתנו, וכן משמע מהרי"ף שגרס "מהיכן הוא מתחיל", אך הצ"ח כתב ששינוי הלשון "מהיכן הוא חוזר" מוכיח שהקושיא מברייתא.

16. בקרבן נתנאל כתב שמצא גירסא שונה "תיובתא דרב אסי, לימא תהוי תיובתא דרב הונא וכו'", ועליה נסוב פירוש רש"י [ד"ה מתחלת] שמשמע מהברייתא שמתחיל מהברכה שדלגה הראשון, ואומר מכאן ואילך, ונמצא שיש להן סדר, וראה צ"ח.

17. תוס' [ד"ה אל] כתבו כי אף שגם בהם יש בקשות, כגון "זכרנו" בראשונות, ו"ותחונה עינינו" ו"שים שלום" באחרונות, אין אלו בקשות פרטיות אלא לצורך הציבור, וביאר הרא"ש שלכן אומרים בברכות שבח והודאה, כי

13. במ"ב [קכו יא] ביאר כי כיון שנחשבות ברכה אחת, אין לחלק ברכה לשני אנשים.

ובבה"ל [ד"ה ואם] כתב שאם העומד תחתיו שמע תפלת הש"ץ וכוון לצאת, אינו חוזר לראש, אלא לברכה שפסק.

14. כך פירש רש"י, ובעל המאור הקשה שהרי לעיל מצינו ששמעון הפקולי הסדיר י"ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. וביאר שסידר את ג' ראשונות בתחילה וג' אחרונות בסוף, ושיהיו האמצעיות ביניהן, אבל באמצעיות עצמן אין סדר.

ותוס' [ד"ה אמצעיות] הקשו ממה שאמרו במגילה [יו א] המתפלל למפרע לא יצא, [ובמלא הרועים יישב שהכוונה רק על ג' ברכות ראשונות ואחרונות, כי רק משום שהן כ"ברכה אחת", שייך בהם "למפרע"]. ודעת הרי"ף ותוס' שאף לרב אסי ממשך מאותה ברכה ואילך לפי הסדר, רק שאין כל האמצעיות כברכה אחת, ולכן אינו חוזר לחונן הדעת, אלא